

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, к.пед.н., доцента Резнік Світлани Миколаївни
на дисертаційну роботу Пономаренка Павла Миколайовича
«Формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів у вищих
військових навчальних закладах»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Детальний аналіз дисертаційної роботи Пономаренка Павла Миколайовича на тему «Формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах», що представлена для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», дає змогу зробити комплексний висновок щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості зроблених у дослідженні висновків, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності, надати загальну оцінку дисертації.

1. Актуальність теми та зв'язок з науковими планами і програмами

У сучасних умовах війни в Україні, коли важливим є захист суверенітету та територіальної цілісності нашої країни, особливо актуальним стає удосконалення процесу формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів у процесі їх навчання у вищих військових навчальних закладах. Майбутні офіцери повинні бути підготовленими до планування, прийняття рішень, мотивації, координації та контролю особового складу. Ефективність діяльності військових сил визначається якістю управління, тому офіцери мають бути високоосвіченими, морально стійкими та бути готовими до командування в бойових умовах, при виконанні антитерористичних, миротворчих, гуманітарних операцій та при ліквідації надзвичайних ситуацій. Сучасні виклики призвели до трансформації системи військової освіти та впровадження стандартів НАТО, що підвищують

актуальність, теоретичну та практичну значущість дослідження П.М. Пономаренка.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконувалась відповідно до Освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки», яка була впроваджена на кафедрі педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І.А. Зязюна, навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХП».

Тема дослідження відповідає роботам у межах наукової школи кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами імені академіка І. Зязюна Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХП») «Формування особистості лідера в науці, освіті, бізнесі». Дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри «Розвиток лідерських компетентностей здобувачів вищої освіти в системі підвищення якості їх підготовки» (№ ДР 0124U004395), згідно з якою здобувачем як виконавцем обґрунтовано важливість лідерських якостей майбутніх офіцерів у структурі їх управлінської компетентності.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Дисертація містить наукову новизну:

вперше розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах;

уточнено сутність поняття управлінської компетентності майбутніх офіцерів, а також структурні компоненти управлінської компетентності майбутніх офіцерів (мотиваційний, когнітивний, функціональний, педагогічний, особистісний).

подальшого розвитку набули критерії та показники сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів.

4. Практична цінність одержаних результатів та рекомендації щодо їх подальшого використання

Дослідження має практичну цінність, оскільки результати дослідження можуть бути використані для удосконалення процесу управлінської підготовки майбутніх офіцерів. Отримані результати дисертаційного дослідження можуть бути використані науково-педагогічними працівниками вищих військових навчальних закладах у процесі викладання фахових дисциплін, в удосконаленні освітньої програми курсів професійної військової освіти, у розробці робочих програм та силабусів дисциплін, написанні підручників та навчально-методичних посібників.

5. Повнота викладення матеріалів дисертації в наукових працях, які опубліковані автором. За результатами дослідження опубліковано 17 наукових праць, з них 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 12 публікацій – у збірниках матеріалів наукових конференцій. У публікаціях повно відображено результати дослідження здобувача. У публікаціях розкриті питання сутності та структурних компонентів управлінської компетентності майбутніх офіцерів, обґрунтування та реалізації педагогічних умов формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів, а також результатів педагогічного експерименту, що відповідає завданням дослідження та зробленим у роботі висновкам.

6. Аналіз змісту дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Робота П.М. Пономаренка є завершеною науковою працею, містить анотацію – українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки.

Дисертація присвячена обґрунтуванню необхідності і доцільності вирішення проблеми удосконалення формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

Об'єктом дослідження є процес професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

У роботі розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

В першому розділі визначено недостатній стан розробленості проблеми формування управлінської компетентності майбутнього офіцера, у той же час підкреслено, що соціально-політичні умови воєнного конфлікту, багатогранність та складність здійснюваної офіцером управлінської діяльності, реформи військової освіти вимагають особливої уваги до її вирішення. На основі теоретичного аналізу уточнено особливості управлінської діяльності військового офіцера тактичного рівня на первинних посадах його кар'єри.

Уточнено сутність поняття управлінської компетентності майбутнього офіцера як інтегрованої складової професійної компетентності, яка обумовлює його здатність до ефективної військово-управлінської діяльності у мирний та воєнний час на основі здобутих знань, умінь, навичок та особистісно-професійних якостей.

Охарактеризовано структурні компоненти управлінської компетентності майбутнього офіцера. Мотиваційний компонент передбачає наявність стійкого інтересу у майбутнього офіцера до здійснення управлінської діяльності на засадах гуманізму та усвідомлення значущості управлінської компетентності для ефективної діяльності у повсякденних та кризових і бойових умовах. Когнітивний компонент характеризується сукупністю військово-управлінських знань майбутнього офіцера. Функціональний компонент передбачає можливість здійснення майбутнім офіцером управлінської діяльності у тому числі в особливих, кризових, бойових умовах. Педагогічний компонент характеризується готовністю майбутнього офіцера навчати та виховувати особовий склад військової частини, підтримувати дисципліну, високий рівень професійно-військових, бойових, фізичних умінь, забезпечувати дотримання ними моральних та патріотичних цінностей. Особистісний компонент передбачає сформованість

у майбутнього офіцера сукупності професійно важливих якостей, необхідних для успішної управлінської діяльності.

У другому розділі розроблено та обґрунтовано педагогічні умови формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах, які включають: мотивація майбутніх офіцерів до якісного здійснення управлінської професійної діяльності, заснованої на принципах моральності та гуманізму; застосування методу коучингу для забезпечення професійно-особистісного розвитку майбутнього офіцера, спрямованого на формування та удосконалення мотиваційного, когнітивного, функціонального, педагогічного та особистісного компонентів управлінської компетентності; використання імітаційних методів навчання, які дозволяють курсантам набувати дієвих знань, розвивати практичні уміння та здатності і отримувати досвід виконання управлінських функцій.

На особливу увагу заслуговує розроблена модель реалізації педагогічних умов формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів, що включає мету, зміст підготовки майбутніх офіцерів (який визначався характеристикою структурних компонентів управлінської компетентності), методичне забезпечення роботи з курсантами та педагогічний контроль, який дозволяв оцінити отриманий результат – динаміку рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх офіцерів.

У розділі докладно, з конкретними прикладами дискусій, бесід, мозкових штурмів, проведення коучингу, практичних вправ, розкривається реалізація кожної педагогічної умови формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів, що дозволяє науково-педагогічним працівникам вищих військових навчальних закладах використати розробки цього дослідження в своїй роботі.

У третьому розділі ґрунтовно охарактеризовано етапи, методи та результати проведення педагогічного експерименту. Базою педагогічного експерименту були Військово-юридичний інститут Національного

юридичного університету імені Ярослава Мудрого та Національний університет повітряних сил імені Івана Кожедуба. У дослідженні взяли участь курсанти II-IV курсів цих ВВНЗ у кількості 245 осіб.

Уточнено критерії та показники сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів: мотиваційно-ціннісний (спрямованість до здійснення управлінської діяльності на засадах гуманізму, усвідомлення значущості управлінської компетентності для ефективної професійної діяльності), знаннєвий (сформованість військово-управлінських знань), діяльнісний (інформаційно-аналітичні уміння, організаційні уміння, соціальні уміння, здатність до самовдосконалення, педагогічні уміння), особистісний (сформованість особистісних якостей). Охарактеризовано рівні сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів (високий, середній, низький).

Представлені кількісні та якісні результати педагогічного експерименту, наведено порівняння рівнів сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів до та після експерименту за всіма критеріями та показниками. Визначено також загальний рівень сформованості управлінської компетентності у майбутніх офіцерів в обох групах. Статистична перевірка отриманих результатів здійснювалась за допомогою критерію Фішера.

Педагогічний експеримент підтвердив ефективність розроблених педагогічних умов формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах. Гіпотезу дослідження було підтверджено.

Висновки дисертаційної роботи висвітлюють результати дослідження, які відповідають висунутим в дисертації завданням. Представлені у висновках результати теоретично обґрунтуванні та експериментально перевірені, наведено перспективи подальших досліджень.

Список літератури включає 236 найменувань списку використаних джерел, з них – 20 іноземною мовою, що підтверджує ґрунтовність та

різносторонність опрацьованих наукових праць та зроблених на цій основі висновків.

Додатки містять інформацію про практичне впровадження результатів дисертації, список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації, приклади завдань, авторську анкету, тестову методику, бланк експертного оцінювання, які застосовувались у експерименті. На додатки є посилання у тексті дисертації.

7. Достовірність отриманих результатів та висновків

Достовірність отриманих результатів підтверджується методологічною та теоретичною їх обґрунтованістю, застосуванням комплексу методів дослідження, повнотою проведеного теоретичного аналізу, статистичним аналізом результатів педагогічного експерименту.

8. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладення наукових положень та результатів в опублікованих працях

Дисертація виконана з дотримання вимог академічної доброчесності. У тексті містяться авторські ідеї, і не виявлено використання ідей інших науковців без посилання на їх роботи.

Основні ідеї автора та результати дослідження викладено у 5 фахових статтях та 12 публікаціях у збірниках матеріалів наукових конференцій. Здобувач брав участь у міжнародних, всеукраїнських, а також закордонних (Латвія, Молдова) конференціях, під час яких було здійснено апробацію результатів дисертаційного дослідження.

Обсяг основної частини дисертаційної роботи та її оформлення відповідає вимогам. Наукові положення та результати повно викладені в опублікованих працях та не порушують принципи академічної доброчесності. Тема дослідження відповідає галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка та спеціальності 011 – «Освітні, педагогічні науки».

9. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи

1. Робота б тільки виграла, якби в додатках було більш повно представлено приклади практичних вправ та інших методів, які застосовувались під час реалізації педагогічних умов формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

2. У дисертації на стор. 108 зазначається, що перевагою використання імітаційних методів навчання у процесі формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів є можливість відтворення управлінської квазіпрофесійної діяльності. Бажано було б розкрити поняття квазіпрофесійної діяльності

3. При розробці моделі реалізації педагогічних умов формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів бажано було б представити не тільки методологічні підходи, але й дидактичні принципи як основу формування відповідної компетентності.

4. Робота б тільки виграла, якби було проаналізовано закордонний досвід формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів.

Проте наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження, результати якого чітко теоретично та експериментально обґрунтовані та можуть бути впроваджені у освітній процес підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

10. Висновки

Проведений аналіз дисертаційного дослідження та опублікованих праць Павла Миколайовича Пономаренка дозволяє відзначити актуальність, самостійність, ґрунтовність, завершеність, наукову новизну його роботи, що заслуговує на позитивну оцінку та має теоретичне і практичне значення для педагогічної науки. Дисертаційна робота Павла Миколайовича на тему «Формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах» відповідає вимогам 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціальної вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 та вимогам до оформлення дисертації МОН України від 12.01.2017 № 40, а сам автор, Пономаренко Павло Миколайович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології
управління соціальними системами
ім. академіка І. Зязюна Національного
технічного університету «Харківський
політехнічний інститут»

 Світлана РЕЗНІК

